

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.S.) ÖRNEKLİĞİNDE “GÜVEN VE SADÂKÂT”A DAYALI TOPLUMSAL AHLAK

In the Example of the Prophet (S.A.S.), Social Confidence Based on “Trust and Loyalty”

Ali ARSLAN*

ÖZ

Başkalarıyla birlikte yaşayarak dünya hayatını devam ettirebilme esasına göre yaratılmış olan insanın, bu hayatını huzur ve rahat içinde sürdürebilmesi, temelde kendini güvende hissetmesi esasına dayalıdır. Bu esas Kur'an-ı Kerim'de çok net bir şekilde ifade edildiği gibi, Rasûlullah'ın (s.a.s.) hayatında bizzat uygulama olarak tüm insanlığa gösterilmiştir. O'nun (s.a.v.) gerek peygamberlik öncesi ve gerekse peygamberlik sonrası hayatına bu açıdan bakıldığında “el-emîn” sıfatının en temel bir vasfı olduğu görülecektir. O'nun (s.a.s.) bu yönü toplumdaki herkes tarafından, hatta düşmanları tarafından bile itiraf edilmiştir. Toplumun da huzurlu bir şekilde devam edebilmesi de, başta güven ve sadâkat üzerine bina edilmesine bağlıdır. Burada önemli olan husus her bir şahsın önce kendisinin güven ve sadâkat vasıflarını kazanma, koruma ve kaybetmeme konularında çaba içerisinde olması önem taşımaktadır. Çünkü bu özellikleri kazanmak şahsın kendi çabası neticesindedir.

Anahtar Kelimeler: Peygamber, Emîn, Sadâkat, Ahlâk, Toplum

ABSTRACT

Human beings are created according to the principle of continuing the life of the world by living together with others and they can maintain this life in peace and comfort only depending on the basic principal that they feel safe. This is expressed clearly in the Qur'an as well as being introduced by the application in the life of Messenger (s.a.v.). When his life is considered from this point of view both before and after the prophethood, it will be seen that his most basic qualification is the title “al-emîn” This aspect of him has been admitted by everyone in society, even by his enemies. The fact that society can continue peacefully also depends on building trust and loyalty. What is important here is that every person must first strive to win, protect and not to lose his / her confidence and loyalty qualities. Because winning these features is the result of your own effort.

Keywords: Prophet, Trust, Loyalty, Morality, Society.

* Yrd. Doç. Dr. Ali Arslan, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı (aarslan611@mynet.com)

Giriş

“Şüphe yok ki, insanî ictimâ’ (insanların toplum halinde yaşamaları) zaruridir. Filozoflar bu hususu “insan, tabiatı icabı medenidir.” (insan tab’an medenidir) sözleriyle ifade etmişlerdir. Yani insan için cemiyet düzeni içinde yaşamak şarttır. Hükemânın istilâhında da bu ictimâ’a medeniyet (medine) adı verilir ki, umrânın manası da bundan ibarettir. Bunun izahı şudur: Allah Teâla insanı yaratmış, gıdasız yaşaması ve hayatını devam ettirmesi mümkün olmayacak surete ve biçime koymuş, fitratı ile gıdasını aramayı ve kendisine tevdi edilen kudret ile bunu elde etmeyi ona belletmiştir. Ancak insanlardan bir kişinin kudreti, muhtaç olduğu bahis konusu gıdayı tek başına elde etmeye kâfi gelmez. Hayatını devam ettirmesi için bu gıdanın asgari olan kısmını bile tam olarak temin edemez. Bu gıdanın, farz edilmesi mümkün en az miktarını ele alalım, bu miktar mesela bir günlük rızık kadar buğday olsun, işte bu miktar bile onu öğütme, hamur yapma ve pişirme gibi birçok zahmet ve muameleden sonra hâsıl olur. Bu üç işten her biri için bir takım alet ve edevâta muhtaç olur. Bunlar ise demirci, marangoz ve çömlekçi gibi müteaddit sanatları icra eden şahıslar olmadan vücuda gelmez. Farz et ki, insan hiç bir muameleye tabi tutmadan doğrudan doğruya buğday tanesi yemektir. Bu takdirde bile ekme, hasat etme, daneyi başağından çıkarmak için döğme gibi bahis konusu işlerden daha çok olan diğer bir takım muamelelere ilaveten tohuma muhtaçtır. Bu muamele ve işlerden her biri de ayrıca evvelkisinden daha fazla bir takım sanatlara ve aletlere ihtiyaç gösterir. Bütün bunlara veya bir kısmına bir tek şahsın kudretinin kâfi gelmesi imkânsızdır. O halde hemcinsinden olan birçok kişilere ait kudretler bir araya toplanmalıdır ki, hem kendisinin ve hem de onların rızık ve maîşetleri temin edilmiş olsun. Bu zarurî olarak böyledir. Yardımlaşma suretiyle, istihsâle (üretim) iştirak edenlerin kat kat fazlasının ihtiyacını karşılayacak kâfi miktarda mal ve rızık hâsıl olur.

Şu halde insan nevi için ictimâ (social organization) ve toplu olarak yaşamak zaruridir. Aksi takdirde insanların varlıkları ve onlar vasıtasıyla Allah’ın âlemi ma’mûr ve onları arzda kendine halife kılma¹ yolundaki iradesi tam olarak gerçekleşmiş olmayacaktır.”² Cemiyet halinde yaşamak zorunda olan insanın, hayatını huzurlu bir şekilde devam ettirmesi bir takım değerlere sahip olması ile mümkündür ki, bunların başında güven duygusu gelmektedir.

Güven bir duygu ve aynı zamanda değerdir. Bir değer olarak “güvenilir olma” kişi özelliklerindedir ve diğer insanlarla girilen ilişkilerle sağlanır. Bireyler arası ilişkilerin bu esas üzerine hayat boyu sürebilmesi, toplumsal huzurun yaşanacağı bir dünya oluşturabilmenin temel gereklerinden birisidir. Güven, ahlâk alanında değerlerin oluşmasına, emânet ahlâkının gelişmesine vesile olur.

1 Bakara, 2/30: “Hani, Rabbin meleklere: “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” demişti. Onlar: “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz.” demişler, Allah da: “Ben sizin bilmediğinizi bilirim” demişti.”

2 Ibn Haldun, *Mukaddime*, trc. Süleyman Uludağ, Ankara: Dergah Yay., 2007, c.1, s.. 213,214.

Bu itibarla toplumların kalkınmasının temelinde de aynı duygu yatar. Medeniyet güven temeli üzerine kurulur ve ayakta durur. Buna göre şekillenen bir kişilik ve aile kültürü, tüm toplumsal kültürü etkiler. Nihayet tüm toplumlar, devletler, devletlerarası ilişkiler için güven çok önemlidir. Bu bakımdan, aynı zamanda evrensel bir ihtiyaçtır. Hatta evrensel değerlerin insanların birbirine güvenini sağlamak için konulmuş prensipler olduğu da söylenebilir.³ Bu duygunun tabiiliğini bebeğin dünyaya geldiğinde ve bir müddet sonra çevresini tanımaya başladığında, özellikle yeni girdiği ortamlarda annesine sınıksız sarılmaya başlamasında görebiliriz. Yine aynı şekilde yeni gittiğimiz diyarlarda, tanıdığımız birisi yoksa mesela adres sorma işini çevremizde bulabileceğimiz emniyet görevlilerine sormamızın temelinde de bize zarar vermeyeceği düşüncesi yani güven arayışı yatmaktadır. Aslında toplumu meydana getiren bütün unsurları ayakta tutan ve devamını sağlayan husus "güven ortamı"dır.

Bir şahsın güvenilir ve güvensiz olması, başta kendisiyle alakalı bir durumdur. Örnek verecek olursak: Söz verdiği halde, sözünde durmamak; borç aldığında ödememek; yalan söylemek; iftira atmak veya dedikodu yapmak gibi. Bunlara ayrı ayrı ele aldığımızda mesela, dedikodu yapıldığında bu iş basit olarak görülebilir, fakat bunlar karşı tarafın bize olan güvenini zedeler. Neticede bunlar bir araya gelerek güven ortamını tamamen yok eder. Bu açıdan bakıldığında güven duygusunu kazanmak ve sürdürmek şahsın kendisi ile çok sıkı bir irtibat içindedir. Bu duygunun bir değer olduğunun bilincine varmak çok önemlidir.

H. Peygamber'in tebliğinde en fazla dikkati çeken hususlardan birisi, mesajın yoğun bir değerler sistemi içermesidir. Hatta 23 yıllık vahiy sürecinde gerçekleşen değerler patlaması göz önüne alındığında, "tebliğ, değerlerin tebliğidir" demek herhalde yanlış olmaz.⁴ Toplum değerler üzerine inşa edilir. Temel erdemler, insanın bir toplum içinde yaşamasıyla ortaya çıkacak değerlerdir.

İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim tarafından bildirilen değerlerin yorumlanması, sosyal hayata geçirilmesi, değerlerin belirlenip bilinmesi kadar önemlidir. Değerlerin hayata geçirilmesi için çoğu zaman bilginin yeterli olmadığı görülür. Çünkü doğruyu bilen insanın da sık sık yanlış işlediği gözlemlenmektedir. Bu noktada her şeyden evvel motivasyon kaynağına ihtiyaç vardır. Kur'an-ı Kerim akıl ve mantık kuralları içinde değerlere uymanın gerekliliğini ortaya koyar ve bunu ahiret inancına dayalı üslup ve ikazlarla pekiştirir. Bunun yanı sıra hiçbir şeyin karşılıksız kalmayacağını ve kişinin yaptığı için karşılığını göreceğini bildirir. Kişinin bu konudaki bilgisi ve tam inancı, aynı zamanda toplumun dinamik

3 İbrahim Sarıçam, "Değerlerin Hayata Geçirilmesinde H. Peygamber: Güven Örneği", H. Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu 2003 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2006, s. 209.

4 İbrahim Sarıçam, a.g.m., s. 205.

tutulmasında doğrudan etkilidir.⁵ Bu açılardan bakıldığında Rasûlullah'ın (s.a.s.) hayatında güven ve sadâkate dayalı bir ortamın oluşturulmasında nelere dikkat edilmesi konusunda önemli örnekler bulunmaktadır.

1. Emîn Sıfatı

Sözlükte "kendisine güvenilen, hıyanet etmeyen, sözünde duran, vefalı; başkalarından korkmayan kimse" anlamına gelen emîn, emniyet ve emânet kelimeleri Arapçada e-m-n kökünden gelmektedir. Emîn olmak, güvenilen, kendisine emniyet edilen demektir. Bu terimin karşıtları ise, hâin, anarşi, kâfir gibi dinde menfi anlamlara gelen kavramlardır.⁶ İslam'ın ilk ve temel esası olan iman ile güven aynı kökten gelmektedir ki, aynı kökten türemiştir benzer kelimelerden bazıları şunlardır:

Allah (c.c.) güvenilirdir, güven verendir ki, bir sıfatı da el-Mü'min'dir.

"Güven, güvence, güvenlik" manasına gelen emân;

"Güvenmek, korku ve endişeden emin olmak, güvenilir olmak" anlamına gelen emânet; "Kendisine güvenilen" anlamına gelen emîn;

"Güven, güvenme, güvenlik" anlamına gelen emniyet.

Emînlik vasfı, makam mevki ve zenginlik sayesinde kazanılan bir vasıf olmayıp, kişinin bizzat kendi niyeti, çabası ve faaliyeti neticesinde elde edilen bir özelliktir. Bundan dolayı, güvenilir olmama konusunda, kişinin kendinden başkasını suçlama hakkı yoktur, bu hâlin mesuliyeti doğrudan şahsın kendisine aittir. Nitekim evrensel hukuk da ancak kişinin yaptıklarına göre hüküm ihdâs etmesi sebebiyle, kişiyi hâinlikten, verdiği sözden dönme, va'dini yerine getirememesi gibi davranışlarından dolayı sorumlu tutmaktadır. Emânet ehli olmak önce insan, sonra da müslüman olmanın zeminini ve temelini oluşturur. Başka bir ifadeyle, ancak emîn olarak görülen ve emânet sahibi olanlar iyi insan ve nihayetinde iyi müslüman kabul edilebilirler.⁷

Başkalarıyla ortak iş yapabilmek için, ortakların birbirine güvenmeleri, aile hayatının düzenli gidebilmesi için eşlerin birbirine güvenmesi gerekir. Yine günlük hayatımızda her işimizde en basitinden en karmaşık olanına kadar, bu işlerin yapılmasında güvencimizin olması zorunluluktur. Bindiğimiz arabayı yapan kişilere, tamircilere, ustalara, trafikteki şoförlere, vb. güvenmeden ve arada güven ortamı oluşmadan hayatın devam etmesi mümkün değildir. Bunların hepsini bizim her zaman bütün ayrıntısıyla kontrol etme imkânımız da bulunmamaktadır.

5 İbrahim Sarıçam, *agm*, s. 207.

6 Hüseyin Algül, "Emîn", İstanbul: *DİA*, 1995, c. 11, s.111.

7 Adem Apak, "Bir Güven Abidesi: Muhammedü'l-Emîn", *Diyanet Aylık Dergi*, Kasım, 2016, s. 24-27.

Merhameti, sevgisi her tarafı kuşatmış⁸, yarattıklarına karşı asla zulmetmeyen⁹, onlara karşı sevgi dolu, affedici¹⁰, kendisine yapılan dualara icâbet eden¹¹, sürekli diri ve yarattıklarını gözetleyip duran, işinin başında¹² ve her şeye gücü yeten¹³ bir Allah'a önce inanıp ardından O'nun bu vasıflarına güvenerek hayatlarını devam ettiren insanlar, güvenin kaynağıyla irtibata geçtikleri ve yaptıklarının hesabını bir gün mutlaka verecekleri¹⁴ şuruyla hareket eden bir toplumda güven timsali olurlar.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Kur'an-ı Kerim, bilgi kaynağı olması yanında aynı zamanda bir değer kaynağıdır. Güven de bu değerlerden biridir:

Vahyi ulaştırmakla görevli bir melek olan Cebrâil'e İslami literatürde "Rûhu'l-Emîn" denilir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, **"O (Kur'an) şüphesiz değerli, güçlü, arşın sahibi (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür. O orada sayılan, güvenilen bir elçidir"**¹⁵ denilmekte ve böylece Cebrâil hakkında da emîn kelimesi kullanılmaktadır.

Vahyin öngördüğü insan modelleri olan peygamberler güvenilir kimselerdir.

H. Peygamber güvenilirdir. (Muhammedü'l-Emîn).

Mekke, kutsal mekân Kâbe güvenlidir. (el-Beledü'l-Emîn).

İnsanların karşılıklı güveni, Allah'ın güven bahşetmesi, cennette güven, Kur'an'da güven konusunda yer alan hususlardan bazılarıdır. Ayrıca Ehl-i Kitaba mensup bazı kimselerde bir meziyet olarak bulunan güvenilirlik takdir edilmektedir.¹⁶ Bu durum da aslında güvenin evrensel boyutlu olduğunu göstermektedir. Dikkati çeken bir husus da güvenin Kur'an'ın 23 yıllık nüzul sürecine serpilmiş olmasıdır. Mü'min, adı üzere güvenilirdir.

Tarihî süreç içerisinde Müslüman toplumlarda bu kelime ve değişik sığaları çok çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Burada sadece Osmanlı Devlet Teşkilatında kullanımı ile birkaç örnek verebiliriz: Mesela "emîn" kelimesi, Osmanlı Devleti'nde bazı devlet hizmetlerinde görevlendirilen sorumlu kişilere verilen ad olmuştur. Osmanlı Saray Teşkilatı'nda dört eminlik vardı: Matbah-ı Âmire Emîni (Saray Mutfağı Emîni), Şehremini (sonraları İstanbul Belediye Başkanlığı adını aldı), Arpa

8 Â'râf, 7/157.

9 Nisâ, 4/40.

10 Bakara, 2/163,173,182,192; Tevbe, 9/5; Yûnus, 10/107.

11 Bakara, 2/186.

12 Bakara, 2/255.

13 Mâide, 5/120; En'âm 6/17; Enfâl, 8/41; Hûd, 11/4; Nahl, 16/77; Hacc, 22/6.

14 Zilzâl, 99/7-8.

15 et-Tekvir, 81/19-21.

16 Al-i İmran 3/75: "Kitap ehlinden öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana (eksiksiz) iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, "Ümmilere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur" demelerinden dolayıdır. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylerler."

Emîni ve Darphane Emîni. İlmiye Teşkilatı'ndaki emînliklerin bir kısmı kadınlara bağlı olarak çalışırdı. Bâb-ı Meşihata bağlı çalışan en önemli görevli, Fetva Emîni idi. Yeniçeri Ocağı'nda da emîn unvanlı bir memur bulunduğu gibi, geçici işler için de bu namda insanlar görevlendirilirdi. Ocağın çuha (ceket yerini alan ve kaba dokunuşlu kumaştan yapılan giysi) ihtiyacını Çuha Emîni karşılardı. Yine çeşitli işlere bakan, Devşirme Emîni, Ambar Emîni adı altında görevliler vardı.

Devlete ait kıymetli eşyanın korunmasından sorumlu olan memurun unvanı, Hazine Emîni idi. Bağlı olduğu devlet dairesine ait para ve eşyayı dağıtmakla görevli olan memurun unvanı da Sarf Emînidir. İdari kuruluşlarla ilgili işlere bakan Defter Emîni, Hassa Emîni, Beytülmal Emîni gibi görevliler vardı. Osmanlı Devleti'nin tarihe karışmasıyla bu makamlar başka adlar altında başka kuruluşlara bağlanırken, bir kısmı da tamamen kayboldu.¹⁷

2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Emîn Sıfatı

İslam öncesi dönemde, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) en bilinen ve öne çıkan özelliği "emîn" olmaktır ki, Mekkeliler ona risâletinden çok önce "Muhammedü'l-Emîn" adını vermişlerdi.¹⁸ Örneğin ilk vahye muhatap olduğunda yaşamış olduğu şaşkınlık ve endişe karşısında, onu en iyi tanıyan insan olan Hz. Hatice'nin söylemiş olduğu bu duruma çok net bir şekilde işaret etmektedir: "Sen rahat ol, endişe etme. Allah'a yemin ederim ki, Allah seni asla utandırmayacaktır. Çünkü sen, akrabalık bağlarını gözetirsin. Hep doğruyu söylersin. Güçsüzlerin elinden tutarsın. Zor durumda kalan mağdurların hakkını korumak için onlara yardım edersin. Misafir ağırlamayı seversin. Karşılaşılan problemlerde insanlara yardımcı olursun."¹⁹ Bu sözler Hz. Muhammed'i (s.a.s) teskin etmenin ötesinde bir manaya sahiptir ki, o da onun güvenilen bir insan olduğunu net bir şekilde ortaya koymasıdır.

Hz. Peygamber'in güvenilirliğini ifade eden sadece eşi değildir. Bu husus, inanan-inanmayan herkes tarafından dile getirilmiştir.²⁰ Nitekim Habeşistan Kralı Necâşî'ye son elçiyi tanıtan Ca'fer b. Ebû Tâlib şöyle demiştir: "Ey Kral! Biz cahiliye döneminde putlara tapar, leş yer, fuhuş yapardık. Akrabalık bağlarına riâyet etmez, komşularımıza kötülük ederdik. Güçlü olanlarımız zayıflarımızı ezerdi. Allah içimizden, aramızda yaşadığı kırk yıl doğruluğu, dürüstlüğü, asâleti, emânete riayetkârlığı ile tanıdığımız bir kimseyi peygamber gönderdi. O, bizden putlara değil yalnızca Allah'a tapmamızı, emânete riâyet etmemizi, akraba ve komşuları gözetmemizi, doğru davranıp yalan, iftira, kan davası ve yetim malı yemekten uzak durmamızı istedi. Biz de ona iman ettik."²¹

17 Halil Salihlioğlu, "Emîn", *DİA*, İstanbul, 1995, c. 11, s. 111,112.

18 İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 79.

19 Buhârî, Tefsîr (Alâk), 1; Ta'bir, 1.

20 Enbiya Yıldırım, *Hz. Peygamber ve Güven Toplumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2017, s.107-124.

21 İbn Hişâm, *Ebu Muhammed Abdu'l-Melik b. Hişâm b. Eyyub el-Himyeri, es- Sîretü'n-Nebeviyye*, (thk. Ömer Abdusselam Tedmuri), Beyrut: 1990, c. 1, s. 362.

Peygamberliğinden sonra da müşrikler onu emîn olarak tanımlamaya devam etmişler, kendisine şâir, mecnûn, sihirbaz, kâhin gibi sıfatlar yakıştırmaya çalışmışlarsa da²² hiçbir zaman onu güvenilmez biri olarak itham etmemişlerdir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) tebliğine niçin karşı çıktıklarını açıklayan Ebû Cehil'in sözlerinde bu hususa işaret vardır: "Biz ona Emîn demiş iken, Allah'a nasıl iftira edilebilir? Çünkü o asla yalan söylemedi. Ancak, hacıları sulama (sikâye), doyurma (rifâde), danışma (nedve), Abdümenafogulları'nda olur, ayrıca peygamberlik de onlarda olursa, bize ne kalacak?"²³ Mekke'deki tebliğ süreci boyunca Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ve ona tabi olan müslümanlara düşmanlık yapan, hatta hicret öncesinde onu öldürme girişiminde bulunan Mekke müşrikleri, ticaret amacıyla şehir dışına çıktıkları zaman ellerindeki nakit para ve kıymetli malları birbirlerine emânet etmek yerine, şehrin en güvenilir kabul ettikleri insanına, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) teslim etmişlerdir. Bu yüzdendir ki, Allah Resulü (s.a.s.), Mekke'den Medine'ye hicretinde önce kendisinde bulunan emânetleri sahiplerine alındığı şekliyle geri vermesi için Hz. Ali'yi görevlendirmiştir.²⁴ O dönemde Mekke'deki müslümanların neredeyse tamamı Medine'ye hicret etmiş oldukları için, bu mallar Mekke'li müşriklere aittir.

Peygamberimiz İslamiyet'i tebliğ etmeye başladığı günlerden birinde Safa Tepesi'ne çıkarak "Ey Kureyşliler! Size şu dağın ardında düşman atlıları var, üzerinize baskın düzenleyecekler dersem buna inanır mısınız?" diye sorduğunda: "Elbette inanırız, çünkü şimdiye kadar senin yalan söylediğini hiç duymadık." dediler.²⁵ Başka bir rivâyete göre ise aralarında Ebu Süfyân'ın da bulunduğu bir ticaret kafilesi Şam'a gitmişti. Burada Bizans kralı Ebu Süfyân'ın da içinde bulunduğu Kureyşli tüccarları huzuruna çağırıp onlara Hz. Peygamber hakkında sorular sordu: Sorulardan biri de onun daha önce yalan söylediğini işittiniz mi? şeklindedir. Ebu Süfyân da ondan hiçbir zaman yalan bir söz duymadıklarını itiraf etmiştir.²⁶

Peygamber Efendimiz'in Medine'de inşa etmiş olduğu toplum modeli, sadece müslümanlar için değil, aynı zamanda farklı inanç mensupları için de bir huzur ve güven timsali olmuştur. Nitekim burada ilk önce yapılan uygulamalardan biri "Medine Sözleşmesi" dir.²⁷ Bu aslında bireylerin doğal olarak oluşturduğu birlikteliğin dışına çıkıldığında, farklı unsurların bir şekilde baş göstermeye çalıştığı toplumda, bu sefer bir metinle, bir akitle yine güvenin temin edilmeye

22 Sâd, 38/4; Kamer, 54/2; Duhân, 44/14; Tûr, 52/29; Kalem, 68/2; Mü'minûn, 23/68-70; Sebe', 34/7-8; Kalem, 68/51-52; Enbiyâ, 21/5; Hakka, 69/41-43.

23 Süheylî, Ebu'l-Kâsım, *Ravdu'l-Unuf*, (thk. Abdurrahman Vekil), I-VIII, Kahire: 1967, c. 5, s. 240.

24 İbn Hişâm, *age*, c. 2, s. 124-126.

25 Buhari, *Tefsiru Kur'an*, Suretü Tebbet, 1-3; Müslim, *İmân*, 355.

26 Buhari, *Bed'u'l-Vahy*, 1.; Hz. Peygamberin (s.a.s.) Hadislere göre vasıflarının bir arada değerlendirildiği makale için bkz. Köycü, Erdoğan, *Hız. Peygamberin (s.a.s.) Vasıfları*, Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi c.1, sayı:1 s. 105-117.

27 Bkz: Ahmet Ağırakça, *Dünyanın İlk Anayasası Medine Vesikası*, İstanbul: Derin Tarih Kültür Yay., Strateji Matbaası, 2016.

çalışılmasıdır. Böylelikle herkesin nerede duracağı, haklarının neler olduğu, neye uyacağı net olmayan ve vicdani olarak bireyleri kontrol edilemeyen bir toplumda ikinci aşamada bir vesika, diğer bir ifadeyle akit üzerinden teminat oluşmaya başlamıştır.

Öte yandan Hz. Peygamber, Mekke'yi fethettiğinde kendisini buradan çıkarılardan hesap sormak yerine: "Pekâlâ, her kim Ebû Süfyân'ın evine girerse güvendedir, kim kendi evine girer de kapısını kapatırsa o da emîndir. Mescid-i Harâm'a iltica eden de emniyettedir." buyurmuştur.²⁸ Doğru ve emîn sıfatıyla tanınan Hz. Peygamber (s.a.s.) ümmetinden de emîn olmalarını ve emânet sıfatını taşımalarını istemiştir. Emânet kelimesi aslında çok geniş anlamlara sahiptir. İnsanın en önemli görevi olan Allah'a kulluk vazifesinden, vücut ve ruh sağlığı, maddi-manevi sahip olunan varlık ve imkânlar, verilen görev, sorumluluk ve yetkilerden, korunması için bırakılan en küçük eşyaya varıncaya kadar her şey emânet dairesi içinde değerlendirilebilir. Emâneti yüklenmek bir sorumluluk iken, bu emâneti yerinde kullanmak, gereğini yerine getirmek ise daha büyük bir sorumluluk gerektirir. Buna göre herkes, kendi canından başlamak üzere himayesi altında olanlardan, kendisine bahşedilen her türlü mal ve servetten hesap vermek durumundadır. Bu hususu Allah Rasulü (s.a.s.) şu hadisleriyle veciz bir şekilde dile getirir: "Hepiniz çobansınız ve hepiniz çobanlığınızdan sorumlusunuz. Devlet reisi halkıyla ilgilenmekten sorumludur. Kişi ailesinin koruyucusu ve eli altında olanlardan sorumludur. Kadın, eşinin evinin koruyucusu ve eli altında bulunanlardan sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının koruyucusu ve eli altında bulunanlardan sorumludur."²⁹ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) saydığı bu sorumluluk zincirini uzatmak ve çoğaltmak mümkündür. Bu sıralamaya göre vazife ve yetki büyüdükçe, görevi yerine getirenin sorumluluğu da tabii bir şekilde artmaktadır. Gerek Allah'ın Kitabı'nda gerekse Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözlerinde emanetin üzerinde durulurken, bunun tersi davranışlar da kınanmakta ve bunların ihmal edilmesi durumunda ceza vesilesi olacakları hatırlatılmaktadır.³⁰ Nitekim Allah bu konuda müminleri şu ayetle uyarır:

"Ey İman edenler, Allah'a ve peygambere hainlik etmeyin. Siz kendiniz bilip dururken, kendi emânetlerinize hâinlik eder misiniz?"³¹ Allah Rasulü (s.a.s.) de emânete hıyaneti münafıklık alameti olarak kabul etmiştir: "Münafığın alameti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde vadinden döner, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder."³² Görevin ehline verilmesi, emânete riayet prensibinin en temel esaslarından biridir. Çünkü emânete riayet edilmesini beklemeden önce, o emânete riayet edebilecek, emânet sorumluluğu

28 Ebû Dâvûd, Harac, 24, 25.

29 Buhârî, Cuma, 11.

30 Âdem Apak, "Bir Güven Abidesi: Muhammedü'l-Emîn", s. 26-27.

31 Enfal, 8/27: "Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e hâinlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emânetlerinize de hainlik etmeyin."

32 Buhârî, İmân, 24

yüklenebilecek kişilerin tespit edilmesi gerekir. Bu hususun önemini Kur'an-ı Kerim şu şekilde ortaya koyar: **"Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit adâletle hükmetmeni emrediyor. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi bilen ve görendir."**³³ Yine Kur'an'da Mü'minûn sûresinde gerçek müminlerin özellikleri sıralanırken, bunlar arasında emânete riâyet ve ahitleri yerine getirme de zikredilmektedir.³⁴ Emânetlerin ehline verilmemesi, yani emânetin zayi edilmesi, cemiyette fesada ve anarşiye sebep olur. Herkes hak etmediğini almaya, üstesinden gelemeyeceği işleri yapmaya kalkar, bu ortamda ayaklar baş, başlar ayak olur ki, böyle bir durum bütün cemiyetler için yıkımdan başka bir netice getirmez. Bu hâl yaygınlaştığında ise dünyanın düzeni bozulmuş demektir. Allah Resulü (s.a.s.) böyle bir durumu kıyamet alameti olarak nitelendirir: "İşler ehil olmayan kimselere verildiği zaman kıyameti bekleyin."³⁵

H. Peygamber en başta, imanın sevk ettiği tutum ve davranışlar ve mü'minin kişiliğini oluşturan vasıflar arasında güvenilirliğe ciddi anlamda yer vermiştir. İman ile güven arasında sıkı bağa vurgu yapmıştır. Mü'minin kişilik özelliklerinden birisinin güvenilirlik olduğunu açıklamıştır. Güven, bireyler arasında oluşabilecek en güçlü yakınlaştırıcı etken olduğundan, mü'minlerin oluşturduğu sosyal yapıyı binaya benzetmiştir.³⁶ Çünkü ancak birbirine güvenen insanlar, vücudun ahengini sosyal bünyede sağlayabilir. Tasada, kıvançta birlik ve dayanışma, doğal olarak güven sayesinde meydana gelir. H. Peygamber güveni mü'minde zaruri olarak bulunması gereken vasıflar arasında saymıştır. Konuyla ilgili sözlerinden bazıları şunlardır: "Mü'min, insanların kendisine güvendiği kimsedir."³⁷ "Emânete riayeti olmayanın imanı yoktur."³⁸ "Kişinin kalbinde iman ile küfür bir arada olmaz. Güvenilirlik ve hainlik de bir arada bulunmaz."³⁹ H. Peygamber'in bu sözleri, genelde değerlerin ve özelde güvenin içselleştirilmesi açısından önemlidir.⁴⁰

H. Peygamber'in (s.a.s.) idare anlayışında emâneti ehline verme prensibine son derece riayet edildiği görülür. Nitekim O, kendisini vali tayin etmesini isteyen Ebû Zerr'e şu şekilde nasihat etmiştir: "Ey Ebâ Zerr! Sen zayıfsın, bu valilik bir emânettir, gerçekten kıyamet gününde o perişanlıktır. Yalnız onu hakkıyla alan, o hususta üzerine düşeni yapan müstesna."⁴¹ Bu anlayış çerçevesinde hareket ettiği için H. Peygamber (s.a.s.), ilk müslümanlar arasında yer alan ve sahabe arasında mümtaz bir yere sahip bulunan Ebu Zerr'e (r.a.) valilik görevi vermezken, çok geç dönemde İslam'a giren ancak askerî ve siyasi alanda üstün kabiliyet ve

33 Nisâ, 4/58

34 Mü'minûn, 23/8.

35 Buhârî, İlim, 2; Rikâk, 35.

36 Buhârî, "Salat" 88, "Edeb" 36. Ebû Mûsâ (r.a.): Peygamber (s.a.s.): "Mü'min ile mü'min (birbirine karşı) bina gibidir, birbirini sımsıkı tutarlar" buyurdu ve bunu söylerken parmaklarını birbirine geçirip sımsıkı kilitledi.

37 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut: 1969, c. 3, s. 54.

38 Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, c. 3, s. 135, 154,.

39 Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, c. 2, s. 349.

40 İbrahim Sarıçam, *a.g.m.*, s. 211.

41 Müslim, İmâmet, 17; Ebû Dâvud, Vesâyâ, 4; Nesâî, Vesâyâ, 4

birikime sahip olan ehil kişileri çok önemli vazifelere tayin etmiştir. Mesela Bedir savaşına sebep olan, Uhud ve Hendek savaşlarında müşrik ordusuna komutanlık yapan Mekke reisi Ebû Süfyan, idareciliğindeki tecrübesi sebebiyle Mekke fethinden sonra Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) tarafından Taif'e elçi, ayrıca zekât âmili olarak görevlendirilmiş⁴², kaynakların bir kısmının bildirdiğine göre ise Necran'a vali tayin edilmiştir.⁴³

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, gerek ferdi gerekse toplumsal sorumlulukların bilincinde olarak önce emin ve güvenilir bir insan olmak, ardından da şahsımıza emânet bırakılan her şey üzerinde titizlik göstermek, bu hususta görevimizi ihmalden kaçınmak, müslüman olmamızın bir gereği, hem kendimiz, hem de cemiyetimizin menfaatine olacaktır. Aksi halde toplum olarak emniyet ve huzur içinde yaşayabilmemiz mümkün olmayacaktır. Unutmamak gerekir ki, emîn peygamberin ümmetine yakışan da emîn insan olmaktır.⁴⁴

3. Sadâkat

"Vakıya uygun hüküm ifade eden söz, yalanın karşıtı" diye tanımlanan sıdk kelimesi⁴⁵ âyet ve hadislerle "hakikati konuşmak, gerçeğe uygun bilgi vermek, dürüst ve güvenilir olmak, vaadine sadakat göstermek" anlamında masdar; "hakikati ifade eden, gerçeğe uygun olan söz, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik" anlamında isim olarak kullanılır.⁴⁶ Bir şeyin objektif gerçekliği hak, bunun aslına uygun biçimde anlatılması sıdk kavramıyla ifade edilir. Hak doğrunun nesnel yani, sıdk ise sözün nesnel doğruya uygunluğudur.

Sıdk ayrıca "sözün hem objektif gerçeğe hem de sözü söyleyenin zihnindeki bilgiye uygunluğu" şeklinde tanımlanır. Buna göre bir kimsenin sözü-aslında gerçeği ifade etse bile- o kişi kendi zihninde yalan söylediğini düşünüyorsa bu söz yalan (kezib, kizb) sayılır. Böyle bir durumda sözün bir yönden doğru, bir yönden yalan olabileceği de belirtilir. Mesela bir inkârcının, "Muhammed Allah'ın elçisidir" şeklindeki sözü içindeki inancı ifade etmemesi yönünden yalan, Hz. Muhammed'in Allah'ın resulü olduğu gerçeğine uygun düşmesi bakımından doğrudur. Nitekim Kur'an-ı Kerim, münafıkların Hz. Peygamber'e gelerek, "**Şahitlik ederiz ki sen gerçekten Allah'ın elçisisin**" şeklindeki sözlerini, "**Allah da biliyor ki sen O'nun elçisisin**" sözleriyle söyleneni doğrulamış. "**Ancak Allah da münafıkların yalancı olduğuna şahitlik eder**" ifadesiyle gerçekte buna inanmadıkları için münafıkların yalancılığını bildirmiştir.⁴⁷

42 Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, I (thk. Muhammed Hamidullah), Kahire: 1959, c. 1, s. 229-230.

43 İbn Hacer el-Askalânî *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, Mısır: 1328, c. 2, s. 189.

44 Âdem Apak, age, s. 27.

45 İbn Manzûr, Celâleddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu'l-arab*, Beyrut, trz, "sıdk" maddesi.

46 Mustafa Çağrırcı, "Sıdk", *DİA*, İstanbul: 2009, c. 37, s. 98-100.

47 Bkz: el-Münaâfikin, 63/1: (Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, "Senin, elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz" derler. Allah senin, elbette kendisinin peygamberi olduğunu biliyor. (Fakat) Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder.

Hadislerde sâdik kelimesi çokça geçmektedir: "Size doğruluğu öğütlerim; çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Doğruluğu şiar edinen kimse Allah katında sâdik diye yazılır. Yalan söylemekten sizi men ederim; çünkü yalan söylemek günaha, günah da cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye nihayet Allah katında kezzâb diye yazılır."⁴⁸ Yine dürüst tacirin ahirette peygamberlerle birlikte olacağı belirtilmektedir.⁴⁹ Bazı hadislerde Resül-i Ekrem "sâdik ve masdûk" (doğru olan ve doğruluğu herkesçe kabul edilen) şeklinde nitelenmektedir.⁵⁰

Ebu Süfyan'ın henüz müslüman olmadığı dönemde Bizans imparatoru Herakleios'un sorusu üzerine H. Peygamber'in kişiliği ve daveti hakkında verdiği bilgiler arasında, "O bize doğruluğu, iffetli olmayı ve akrabalık hukukunu gözetmeyi emrediyor" ifadesi de yer almaktadır.⁵¹ Bizzat Resûlullah (s.a.v.) de, "Aranızda Allah'tan en çok korkan, en doğru olan ve en çok iyilik yapan benim" buyurmuştur.⁵² Kelam ilminde bütün peygamberlerin beş niteliğinden birinin sâdik olduğu belirtilmektedir.⁵³

Doğruluk insanlığın bekası için önemli olan unsurlardan birisidir. Her iş doğrulukla tamamlanır, onun sayesinde düzene girer. Onun tamamen ortadan kalktığını düşünecek olsak, dünyanın düzenini sağlamak imkânsız olurdu. Doğruluk ve dürüstlük, hem bireyler hem de toplum hayatı açısından çok önemlidir. İnsanlığın ilerlemesinin, yükselmesinin yolu doğruluktan geçer. Doğruluk karakterine sahip fertlerin oluşturduğu toplumda uyum ve huzur

vardır. Bu karakterden yoksun olan toplumlarda ise, kardeşlik ve huzurun devamı mümkün olmaz. Toplamların huzuru, hem yönetim erkini elinde bulunduranların hem de yönetilen bireylerin doğruluk niteliğine sahip olmasıyla mümkündür.⁵⁴

Kur'an- Kerim'de Allah, "**Ey iman edenler, Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun.**"⁵⁵ emriyle kullarından doğru insanlarla birlikte olmalarını, onları desteklemelerini istemekte, "**Rabbimiz Allah'tır deyip doğruluğa yönelenlere hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır.**"⁵⁶ buyurarak da doğruların yardımcısının Allah olduğunu açıkça beyan etmektedir. Başka bir âyette ise Yüce Rabbimiz, Resûlünden ve ümmetinden taleplerini şu şekilde

48 Buhârî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 103-105.

49 Tirmizî, Büyü, 4; İbn Mâce, Sünen, Ticâret, 1.

50 Buhârî, Enbiyâ, 1.

51 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 6.

52 Buhârî, I'tisâm, 27.

53 Bkz: Mustafa Çağrı, *agm*, c. 37, s. 98-100.

54 Abdurrahman Kasapoğlu, Bir Kişilik Özelliği Olarak Kur'an'da "Sadâkât", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar 2010/ 1(1) 119-155, s. 129.

55 Tevbe, 9/119.

56 Ahkâf, 46/13.

özetlemektedir: **“Sen, beraberindeki tövbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol.”**⁵⁷

4. Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Güven Toplumu” Vurgusu

Bilindiği üzere İslam dini şiddetin tam ortasında doğdu ve iki temel hedefinden biri putperestliği yıkarak doğru bir dinî inanç ve yaşayış geliştirmek ve ikincisi de farklı biçimleriyle şiddeti ve çatışma kültürünü ortadan kaldırarak adâlet ve merhamete dayalı, insanların güven içinde yaşayabileceği bir toplumsal ahlak oluşturmaktı.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, insanoğlu, tabiatı gereği birbirine muhtaçtır. Fakat bir taraftan da insan bencil bir varlıktır ve bu bencillik ve çıkarıcılık onun tabiatında vardır. İşte diğer birçok fazilet gibi güven ve sadâkat de insan tabiatındaki bu bencil duyguların ve zarar verme eğilimlerinin önüne geçilebilmesi için zorunludur. Şu halde güven ve sadakatin olmadığı yerde hayat dayanılmaz hale gelir. İbn Hazm (ö.456/1064) bu hususa, *“İnsanın sıkıntıları, musibetleri çok fazladır. Bu musibetlerin en büyüğü de insanın kendi cinsinden olan diğer insanlardan çektiğidir. İnsanın başka bir insana vermiş olduğu dert ve sıkıntı, saldırgan köpek veya zehirli yılan gibi vahşi hayvanlardan gelen sıkıntidan daha çetindir. Yırtıcı hayvanların kötülüğünden korunmak mümkündür, fakat insanın kötülüğünden korunmak mümkün değildir.”*⁵⁸ sözüyle dikkat çekerek, güven ve sadâkat olmadığında insanın yapabileceği kötülüklerin sınırlarını göstermektedir.

Allah’a inanan insan, O’nun yarattıklarına zarar veremez, güvenilmez biri olamaz; sâdakatsiz ve vefâsız olamaz. Zira -Kur’an’ın açıkça bildirdiği gibi- iman aynı zamanda bir ahiddir, mîsâktir, ahde vefâdır, iman emânettir, yani güvenilir olmaktır. Toplumsal güvenin ve sadâkatin temeli aşağıdaki âyette şu şekilde ifade edilmektedir:

“Erginlik çağına erişinceye kadar yetimin malına, (kötü niyetle değil), sadece iyi bir niyet ve tutumla yaklaşın. Ölçü ve tartıyı adalet ve hakkaniyetle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Keza, söz söylediğiniz zaman -yakınlarınız (aleyhine) bile olsa- adâletli konuşun. Allaha verdiğiniz ahde vefâ gösterin. İşte düşünüp öğüt almanız için Allah size bunları emretti.”⁵⁹

Müslümanın “Allah’a verdiği ahid” içinde hiç kuşkusuz hem hukukullahâ (Allah’ın haklarına) hem de hukuk-ı ibâda (kulların haklarına) riayet etme ahdi de vardır. Şu halde müslüman olmak bu iki haklar grubuna da riayet etmeyi gerektirir. Bunu Hz. Peygamber (s.a.s), *“Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden*

57 Hûd, 11/112.

58 İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed, *Risâle fi Müdâvâtü'n-Nüfûs*, Beyrut: 1961, s. 80.

59 En’âm, 6/152.

selamette olduğu, zarar görmeyeceğinden emin olduğu kimsedir" buyurarak ifade etmiştir.⁶⁰

Yine o, üç kez yemin ederek, komşusunun kendisine güven duymadığı, kötülük edeceğinden, komşuluk hukukuna ihanet edeceğinden korktuğu kimse için "*Vallahi iman etmiş sayılmaz.*"⁶¹ buyurmuştur.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) ideal bir İslam toplum özlemini dile getirirken kullandığı ölçütü dile getirdiği şu hadîs güven toplumunun nihâi sınırlarını göstermektedir: Adiy b. Hâtim (r.a.): Allah'ın Elçisi'nin yanında idim, bir adam gelip fakirlikten şikâyet etti. Sonra başka biri geldi eşkıyanın yol kesmesinden şikâyet etti. Allah'ın Elçisi (s.a.v.): - "Adiyy Sen Hîre'yi gördün mü?" buyurdu. "Hayır, görmedim, fakat orası hakkında, bilgim var." dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Eğer ömrün olur da yaşarsan hevdeci içinde bir kadının Hîre'den hareket edip Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan tâ Ka'be'yi tavaf edeceğini göreceksin." Ben buna şaşırarak kendi kendime: "Beldelerde fitne ve fesâd ateşini tutuşturmuş olan o Tayy kabilesinin eşkıyası nerede olacak ki dedim..." Daha sonra Adiyy sözlerine şöyle devam etmiştir: "Ben Hîre'den hevdeci içinde yolculuğa çıkıp, Allah'tan başka hiç kimseden korkmayarak Kâbe'yi tavaf eden kadını gördüm..."⁶²

5. Güven Toplumu Oluşturma Hedefi

Güven inşa edilmesi, yapılandırılması gereken bir yaşantıdır. Bu manada güven, hazır elde edilebilen bir husus değildir. Uğruna emek harcanması gerekir.⁶³ Mümin, Allah'a ve O'nun dinine inanan, O'nun vaad ve vaîdlerinin birebir gerçekleşeceğine güvenen kimsedir. Allah da kulundan böyle bir güven içinde olmasını, imanında ve bağlılığında sebat etmesini bekler. Bu yüzden iman, aynı zamanda bir mîsâktir. Dinin bütün insanlığa yapılmış bir güven, barış ve esenlik çağrısından ibaret olduğu, son hak din olan İslam'ın davetinde çok açıktır. Hz. Muhammed aracılığıyla yapılan ilâhî davet, birbirinin kurdu hâline gelmiş o günün hoyrat insanlarına "Müslüman ol, huzur bul, kurtuluşa er!" çağrısı yaparak gönülleri birleştirmiş, insan fitratına, toplumun ma'rûfuna/sağduyusuna seslenerek gönüllerde ma'kes bulmuştur. İslam davetinin halka halka yayılmasında dinin ilk muhataplarının Hz. Peygambere inanmış, onun sözüne güvenmiş olmalarının payı büyüktür. İlk müslümanlar Hz. Peygambere inanıp güvendikleri için onun beyanını esas aldılar ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna inandılar. Müslümanlık bu güven temelinde başladı ve gelişti.⁶⁴

60 Buhârî, İmân, 4, 5.

61 Buhârî, Edeb, 29; Müslim, İmân, 73; Tirmizî, Kıyâmet, 60.

62 Buhârî, Menâkıb, 25.

63 Ahmet İnam, "Her şeyin Başı Güven", <http://phil.metu.edu.tr/ahmet-inam/guven.html>, Erişim Tarihi: 08.05.2017.

64 Ali Bardakoğlu, *İslam'ın Öngördüğü Güven Toplumu Nasıl İnşa Edebiliriz?*, Hz. Peygamber ve Güven Toplumu, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2017, s. 14.

Güven toplumu oluşturmanın temel şartı, Yüce Yaratanımız'a karşı samimi olmak ve içinde yaşadığımız toplumla ahlakî ilişki içerisine girmek olduğu iyi anlaşılmalıdır. Müslümanın ahirete inanıyor olmasının davranışlarına etkisini gözlemlemekle de sorumludur. Bir müslümanın inancıyla amelinin çelişmesi, onun güvenilir olmasını zedeleyen en önemli husustur. Bu güveni temin etmek de bir müslümanın sorumlulukları arasındadır. Bu konuya işaret eden bazı âyetleri ve hadisleri şu şekilde sıralayabiliriz:

“Gerçek erdemlilik (birr), yüzünüzü doğuya veya batıya çevirmeniz değildir. Ama gerçek erdem sahibi, Allah’a, ahiret gününe, vahye ve peygamberlere inanan, servetini –kendisi için ne kadar kıymetli olsa da– akrabasına, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine, yolculara, yardım isteyenlere ve insanları kölelikten kurtarmaya harcayan; namazında devamlı ve dikkatli olan ve zekât yükümlülüğünü ifa eden kişidir ve söz verdiklerinde sözlerini tutan, felaket, zorluk ve sıkıntı anlarında sabredenlerdir. İşte onlardır sadakatlerini gösterenler ve işte onlardır takva bilincinde olanlar.”⁶⁵

“İyilik, gönlü huzura kavuşturan ve içe sinen şeydir; kötülük ise insanlar sana fetva verseler de gönlünü huzursuz eden ve içinde bir kuşku bırakan şeydir.”⁶⁶

“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”⁶⁷

İslamî öğretinin hedefi ahlâklı, güvenilir, tek başına olduğunda bile her dâim Allah’ın gözetiminde olduğu bilincini (ihsân) koruyan, elinden ve dilinden kimsenin zarar görmeyeceği, kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına revâ görmeyen bir müslüman şahsiyetini inşadır. İslam’ın son derece önemseydiği bu temelde bir çürüklük varsa, onun üzerine “güven toplumu” gibi bir projenin inşası nasıl mümkün olur?⁶⁸

Bugün dindarlığımız belli şekil ve kalıplara, belli şekil şartlarını yerine getirmeye münhasır dar bir alana hapsedildi. Müslümanlığın, sürekli kendimizi ve dışa akseden davranışlarımızı ilâhî vahyin ışığında denetleyen bir bilinç hâli olduğunu unuttuk. Sonuçta dinin özünü ve ana mesajını ıskalayan, dindarlığın hayatın bütün yönlerine ve evrelerine yansımaları gereken bir rahmet, dinginlik, barış ve güven ilişkisi olduğunu zihninden silen, buna karşılık dar bir alandaki dinî tezahürlerde titizlik gösteren bir müslüman tipolojisi ortaya çıktı.⁶⁹

Müslüman toplumların en önemli problemi iman ettikleri hususları hayatlarında ne kadar uyguladıklarını sorusuyla samimi bir şekilde yüzleşmeyi

65 Bakara, 2/177.

66 Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân, *es-Sünen*, thk. Fevâz Ahmed Zümerli, Beyrut: 1987, Büyü, 2.

67 Müslim, *Birr*, 34.

68 Ali Bardakoğlu, *age*, s. 19, 20.

69 Ali Bardakoğlu, *age*, s. 21.

yapamamasıdır. Düşmanları tarafından bile -Ebû Süfyân örneğinde olduğu gibi- dürüst ve vefakâr bir insan olduğu itiraf edilen bir peygamberin ümmeti olarak bizler, onun yüksek hayatı kendimize de kadar örnek aldığımızı iyi değerlendirmek gerekmektedir.⁷⁰ İslam'ın öngördüğü güven toplumunun inşası için önce kendi dindarlık tarzımızı ve davranışlarımızı Kur'an ve Sünnet'in ışığında devamlı gözden geçirerek tashih etmek zorundayız. İslam'ın izzetini korumanın da, bütün dünyanın imreneceği bir güven toplumunu inşa etmenin de ilk adımı budur. Kur'an'ın sıkça vurguladığı çerçevede ifade edersek; iyilik ve güzellikler Allah'ın bizlere lütuf ve ihsânı, kötülük ve olumsuzluklar ise kendi ellerimizle yapıp ettiklerimizin sonucudur. Allah kimseye haksızlık etmez; insanlar kendilerine haksızlık/yazık ederler. Bugün müslümanlar olarak bir dizi sorunla boğuşuyorsak bunda elbette öteki dediğimiz başkalarının payı da vardır ve bu beklenen bir durumdur. Ancak olup bitenin bütün sorumluluğunu bizim dışımızdakilerde aramak ve suçu hep başkalarına atmak dürüstlük değildir; gerçeklere bile bile göz kapamadır.⁷¹

Sonuç

Güven inşa edilmesi, yapılandırılması ve uğruna emek harcanması gereken bir yaşıntıdır. Bu manada güven, hazır elde edilebilen bir husus değildir. Güvenilir olmak, hem dinin hem de ahlakın gereğidir; toplumsal huzur ve mutluluğun temelidir. Burada önemli olan nokta bunun bilinmesi değil, bizzat şahsın kendisi tarafından uygulamaya konulup, hayat düstûru haline getirilmesidir.

Müslümanlar için "üsve-i hasene" olan Peygamberimiz (s.a.s.), peygamberlik öncesi ve sonrasında "el-emîn" sıfatını zedeleyici en ufak bir harekette bulunmamıştır. Bu husus onun en yakınları tarafından ifade edildiği gibi, düşmanları tarafından da dile getirilmiştir.

Bugüne baktığımızda, insanın en temel dokunulmazlık alanlarında bile kendisini emniyet içerisinde hissetme imkânı son derece daralmıştır. "Zarurât-ı hamse" olarak isimlendirilen "din, akıl, can, mal ve nesil güvenliği" konusunda bile emniyetten söz etmek zorlaşmıştır.

Gerek Peygamber Efendimizin hayatından anlatılan, gerekse diğer peygamberlerin hayatlarından aktarılan güven ve sadâkat uygulamaları, sadece geçmişte yaşanmış bir örnek değildirler. Peygamberleri kendilerine örnek alması gerektiği kesin bir şekilde bildirilen inanalar için bu örnekler, hayatlarında birinci derecede öneme sahiptir. Fakat günümüz Müslüman toplumlarının bu örneklikleri ne kadar hayatlarına aktardıkları hususu birinci öncelik olmalıdır. Toplum içinde

70 Mustafa Çağrı, "Güven ve Sadâkat", *Kutlu Doğum Haftası Hz. Peygamber Kişilik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku Sempozyumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2012, s. 312-320.

71 Ali Bardakoğlu, *age*, s. 18-19.

bu özellikleriyle öne çıkmak için çaba harcanması, bunların yaşanılır olması çok önemlidir. Sadakat, eminlik vasfı, doğru sözlü olmak, merhamet ve adalet gibi özellikler birer hayalden ibaret değildir. Bugün erişilmesi imkânsız hasletler değildir. Aksine her insanın ulaşabilmek için elinden gelen gayreti sarf etmesi gereken erdemlerdir.

Rasûllah'ın (s.a.v.) ideal bir İslam toplum özlemini dile getirirken kullanmış olduğu "Hevdeci içinde bir kadının Hîre'den hareket edip Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan tâ Ka'be'yi tavaf edebilmesi" hedefi, her müslümanın uğrunda çaba harcaması gereken hedeflerin başında gelmelidir.

Kaynakça

- Ağırakça, Ahmet, *Dünyanın İlk Anayasası Medine Vesikası*, Derin Tarih Kültür Yayınları, Strateji Matbaası, İstanbul, 2016.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut, 1969, c. 3, s. 135, 154.
- Algül, Hüseyin, "Emîn", *DİA*, İstanbul, 1995, c. 11, s.111.
- Apak, Âdem, "Bir Güven Abidesi: Muhammedü'l-Emîn", *Diyanet Aylık Dergi*, Kasım, 2016, s. 24-27.
- Bardakoğlu, Ali, "İslam'ın Öngördüğü Güven Toplumunu Nasıl İnşa Edebiliriz?", *Hz. Peygamber ve Güven Toplumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2017.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbu'l-Eşrâf*, I (thk. Muhammed Hamidullah), Kahire, 1959.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *Sahihu'l-Buhârî*, 1 cilt, Dâru İbn-i Kesir, Dimaşk, 2002.
- Çağrırcı, Mustafa, "Sıdk", *DİA*, İstanbul, 2009, c. 37, s. 98-100.
-,"Güven ve Sadâkat", *Kutlu Doğum Haftası Hz. Peygamber Kişilik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2012.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Fevz Ahmed Zümerli, Beyrut, 1987.
- İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 79.
-,"Değerlerin Hayata Geçirilmesinde Hz. Peygamber: Güven Örneği", *Hz. Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu 2003 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2006, s. 205-216.
- İbn Haldun, *Mukaddime*, trc. Süleyman Uludağ, Dergâh Yay., Ankara, 2007.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed, *Risâle fi-müdâvâtü'n-nüfûs*, Beyrut, 1961.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, *Sünen*, Beyrut, 1989.
- İbn Manzûr, Celâleddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu'l-AArab*, Beyrut, trz,
- İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, I-IV, Mısır, 1328.

- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdu'l-Melik b. Hişam b. Eyyub el-Hımyeri, *es- Sîretü'n-Nebeviyye*, (thk. Ömer Abdusselam Tedmuri), Beyrut, 1990.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, Bir Kişilik Özelliği Olarak Kur'an'da "Sadâkât", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar 2010/ 1(1) 119-155.
- Köycü, Erdoğan, *H.z. Peygamberin (s.a.s.) Vasıfları*, Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi c.1,sayı:1 s. 105-117.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc, 1 cilt, *Sahih'u-Müslim*, Beytü'l-Efkâr, Riyâd,1997.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Nâsiruddin Elbânî. Riyâd, 1417.
- Salihlioğlu, Halil, "Emîn", *DİA*, İstanbul, 1995, c. 11, s. 111, 112.
- Süheylî, Ebu'l-Kâsım, *Ravduu'l-Unuf*, (thk. Abdurrahman Vekil), I-VIII, Kahire, 1967.
- Yıldırım, Enbiya, *H.z. Peygamber ve Güven Toplumu*, (Kitap bölümü), Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2017, s.107-124.

İnternet

- İnam, Ahmet, "Herşeyin Başı Güven", <http://phil.metu.edu.tr/ahmet-inam/guven.htm>, 08.05.2017.

